

МАҲАЛЛА ТУЗИЛМАСИНИ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ
РИВОЖЛАНИШНИ БОШҚАРИШНИНГ СТРАТЕГИК НАЗАРИЙ
АСОСЛАРИ

Расулов Отабек Салимович

*Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университети Фарғона филиали
Спорт турлари факультети декани*

Аннотация: *Именно Стратегия представляет собой консенсус, определенный между основными силами, реализующими эту стратегию, и направлена на максимальное социальное благополучие территории в соответствии с принятым сценарием МИР, определяя коридор устойчивого развития, в рамках которого УО «БО должно действовать в долгосрочной перспективе и осуществлять постоянный мониторинг со стороны местных заинтересованных сторон.*

Ключевые слова: *информация администрации, власть, общество, бизнес, стратегия, механизм, внутренняя управляемость.*

ЎЎБО ИИР бошқарув тизимини оммавий жавобгарлик тамойиллари асосида ташкил этишни такомиллаштириш стратегик режалаштириш механизмининг адекват жорий этиш доирасида бўлиб, бу бир қатор экспертларнинг фикрига кўра, барқарор ЎЎБО ИИР га эришиш воситасидир. Иқтисодий, ижтимоий, демографик, ахборот ва бошқа ресурсларни интеграциялашувига асосланиб, бу маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш механизмининг янада онгли ва очиқ ва “ҳокимият - жамият – бизнес” триадаси томонидан яратилган синергиядан энг самарали фойдаланиш имконининг беради. Бироқ, ҳозирги вақтда маҳаллий ўзини-ўзи бошқарув даражасида стратегик режалаштиришни амалга ошириш бир қатор муаммолар, шу жумладан тизимли муаммолар билан боғлиқ. Натижада, асосий ҳужжатлардан бири – ЎЎБО ИИР стратегиясининг (кейинги ўринларда Стратегия деб юритилади) сифати ёмонлашади. Масалан, бошқарув амалиётида стратегик режалаштиришнинг ягона модели (технологияси) мавжуд эмас, бу қисман мамлакат ИИР нинг юқори даражадаги табақаланиши, шунингдек, табиий ва географик омилларнинг сезиларли таъсири туфайли деб изоҳланади. Шу билан бирга, ишлаб чиқилган ва қабул қилинган ЎЎБО стратегияларининг шаблон кўриниши муаммоси мавжуд бўлиб, бу деярли барча мутахассислар томонидан таъкидланган.

Шу муносабат билан Стратегиянинг универсал шаблонининг яратиш ҳақида эмас, балки уни ишлаб чиқишга услубий ёндашувни шакллантириш, унинг босқичларининг самарали амалга ошириш имкониятини яратиш ҳақида гапириш жуда асосланган бўлиб кўринадик, бу муайян ҳудуднинг ўзига хос хусусиятларининг ажратиш кўрсатиш ва маҳаллий ўзини-ўзи бошқарувга йўналтирилган ривожланиш векторларининг келиши имконининг беради. Бунинг мақсадга мувофиқлигини

стратегик режалаштириш бўйича асосий мутахассисларнинг фикри ҳам тасдиқлайди, улар Стратегияни ишлаб чиқиш жараёнида муаммо ва имкониятлар, янги устуворликлар ва ривожланиш йўналишлари муҳокама қилинадиган жараённинг аҳамияти, унинг салбий таъсири ҳам якуний ҳужжатнинг қийматидан кам эмаслигини таъкидлайдилар[1].

Стратегияни ишлаб чиқишга методик ёндошув таклиф этилиши унинг асосида иккинчи бобда тақдим этилган оммавий жавобгарлик тамойиллари ва воситалари асосида ЎЎБО стратегик бошқарувини комплекс баҳолаш методологияси (кейинги ўринларда – КБМ) ётиб, у биринчи ва учинчи бобларда тақдим этилган.

Мазкур ёндошув “Фарғона шаҳри” ЎЎБО нинг 2035 йилгача бўлган даврга мўлжалланган стратегиясини ишлаб чиқишда синовдан ўтказилди, у жамоатчилик экспертизасидан, жамоатчилик муҳокамасидан муваффақиятли ўтди ва ЎЎБО нинг вакиллик органи томонидан қабул қилинди. Ушбу ёндошувга кўра, ҳар бири уни самарали амалга оширишга ёрдам берадиган ўзига хос усул ва воситалардан фойдаланади[2].

Келинг, уларни ҳар бирининг хусусиятларини батафсил кўриб чиқайлик.

Манба: муаллиф томонидан тузилган.

Биринчи босқич - ЎЎБО ИИР диагностик таҳлили ҳисобланади. Уни амалга оширишнинг асосий воситаси - бу маҳаллий ўзини-ўзи бошқарувнинг макро-қуйи тизимларининг миқдорий ва сифатли ижтимоий-иқтисодий кўрсаткичлари, рейтинг баҳолари ва шунга ўхшаш ривожланган маҳаллий ўзини-ўзи бошқарувлар ўртасида ЎЎБО нинг рақобатбардошлигини баҳолаш бўйича таклиф этилаётган методология параметрларидир. Ушбу бўлимлар аллақачон иккинчи бобда батафсил тавсифланган, шунинг учун қўшимча тавсиф талаб қилинмайди.

Ушбу босқичда шунингдек шаҳар ичидаги туманлар, кишлоқ аҳоли пунктлари ҳамда вужудга келаётган агломерасиялар доирасида унга туташ ҳудудларнинг ўзаро таъсирини баҳолашни назарда тутувчи фазовий-ҳудудий ривожланиш таҳлилинини ўтказиш ҳам мақсадга мувофиқдир. У қуйидаги йўналишларда амалга оширилади:

- аҳолини кўчириш хусусиятлари;
- демографик ва миграция жараёнлари;
- иқтисодиётнинг инвестиция ва ишлаб чиқариш таркиби;
- ижтимоий соҳа.

Ҳудудлар учун маконий жиҳатлар ва маҳаллий ўзини-ўзи бошқарувлараро ҳамкорлик тобора ортиб бораётганлиги муҳим аҳамият касб этишига қарамай, шуни таъкидлаш керакки, бундай таҳлил фақат маҳаллий ўзини-ўзи бошқарув ҳудуди кўплаб шаҳар ва кишлоқ аҳоли пунктларидан ёки шаҳар ичидаги аҳоли пунктларидан иборат бўлган, шаҳарларда ҳудудий номутаносибликлар, ривожланаётган агломерасия жараёнлари мавжуд бўлган ҳоллардагина тавсия этилади. Биринчи босқичда стратегик режалаштиришнинг ажралмас қисми бўлиб SWOT ва ПЕСТ таҳлиллари ҳисобланади. SWOT-таҳлил усули ташқи ва ички

омилларнинг ЎЎБО ИИРга таъсирини баҳолашга имкон беради, улар тўрт тоифага бўлинади: кучли ва заиф томонлар, имкониятлар ва таҳдидлар. SWOT таҳлилининг дастлабки маълумотлари - бу ЎЎБО ижтимоий-иқтисодий ҳолатининг параметрлари, сўровлар ва сўров натижалари. Шу билан бирга, маҳаллий ўзини-ўзи бошқарув ички муҳитининг аниқланган хусусиятлари ўртасидаги оқилона мувозанатга ҳокимиятнинг рақобатдош устунликларини шакллантиришнинг потенциал асоси сифатида заиф томонларини тузатиш ва кучли томонларини фаоллаштириш орқали эришилади[3].

ПЕСТ таҳлили - бу давлатнинг сиёсий, ҳуқуқий, иқтисодий, ижтимоий-маданий ва технологик қўйи тизимларининг ҳозирги ҳолатга энг муҳим таъсир кўрсатадиган доминант омилларини ўрганишга асосланган маҳаллий ўзини-ўзи бошқарувнинг макро муҳитини экспресс таҳлил қилиш шакли. ва маҳаллий ўзини-ўзи бошқарувнинг ривожланиш траекторияси.

Стратегияни ишлаб чиқишнинг иккинчи босқичи - бу маҳаллий ўзини-ўзи бошқарув манфаатдор томонлардан маълумот олишни ташкил этиш. Мазкур босқич ЎЎБО фаолиятининг бугунги ва истиқболдаги ҳолатини муҳокама қилиш жараёнига кенг жамоатчилик, экспертлар ва бизнес вакилларини жалб этишни назарда тутгани билан оммавий жавобгарлик механизмини шакллантириш шароитида алоҳида аҳамиятга эга. Бундан ташқари, унинг маҳаллий ўзини-ўзи бошқарув даражасидаги аҳамияти жуда муҳим, чунки маҳаллий аҳоли учун мавҳум ва чалғитувчи бўлган федерал ва минтақавий стратегик режалаштириш ҳужжатларидан фарқли ўлароқ, маҳаллий ўзини-ўзи бошқарув стратегияларида ривожланиш мақсадлари ва устуворликлари аниқ. жамоатчилик томонидан тасдиқланган бўлиши керак, чунки бу ҳолда маҳаллий ҳамжамият маҳаллий ўзини ўзи бошқаришнинг тўла ҳуқуқли субъекти ҳисобланади. Бундан ташқари, бир қатор тадқиқотчиларнинг фикрига кўра, манфаатдор томонлар стратегик режалаштиришни ишлаб чиқиш циклида қанчалик эрта иштирок этса, уларнинг Стратегиянинг асосий лойиҳаларини қўллаб-қувватлаш эҳтимоли шунчалик юқори бўлади. Ушбу босқични самарали амалга ошириш учун қуйидаги усул ва воситалардан фойдаланиш мақсадга мувофиқ бўлади[4].

а) Стратегияни ишлаб чиқиш бўйича Интернет-портал ишини ташкил этиш, унда бир томондан, жорий фаолият ёритиб берилади, бу жараённинг очик ва шаффофлигини оширишга имкон беради, бошқа томондан эса – у ҳар бир манфаатдор фуқаро ўз фикрини билдириши мумкин бўлган муҳокама майдони сифатида ишлайди. “Фарғона шаҳри” ЎЎБО нинг стратегиясини ишлаб чиқиш жараёнида “Фарғона-2035. Ривожланиш стратегияси” Интернет-сайти тузилган бўлиб, у мазкур технологиянинг ҳақиқий самарадорлигини кўрсатиб, ҳар куни 3000 га яқин кишининг ташриф буюришини таъминлади. Яратилган сайт “Фарғона шаҳри” ЎЎБО да оммавий жавобгарлик механизмининг самарали воситаси бўлиб, стратегик ҳужжатни ишлаб чиқиш жараёнига шаҳар аҳолисини максимал жалб

қилиш имконини беради. Сайтда, шунингдек, Стратегия каби стратегик режалаштириш ҳужжатининг мазмун-моҳияти, мақсад ва вазифалари, аҳолининг барча қатламлари Стратегияни ишлаб чиқишнинг асосий хусусиятларини тўғри тушунишни таъминлаш мақсадида маълумотлар берилган[5].

б) ЎЎБО нинг стратегик бошқарувини аҳолининг социологик сўровини ўтказиш нуқтаи назаридан оммавий жавобгарлик тамойилларига асосланган комплекс баҳолаш методикаси. Масалан, “Фарғона шаҳри” ЎЎБО да Стратегияни ишлаб чиқиш порталида онлайн сўров ташкил этилди ва ўтказилди, бу эса аҳолидан ташрифлар ва қўшимча изоҳ ва тавсиялар сонини оширди.

в) Интервью олувчи ва респондент ўртасидаги бевосита алоқани ўз ичига олган интервью усули, бу сизга маълум жиҳатларни чуқурроқ ўрганиш ва энг кўп “тўсиқларни” ажратиб кўрсатиш учун аниқ саволлар бериш имконини беради. Ушбу усул маҳаллий ўзини-ўзи бошқарув ва минтақавий ҳокимиятларнинг асосий мансабдор шахслари, шунингдек, асосий жамоатчилик, эксперт ва бизнес ҳамжамиятлари вакиллари билан мулоқот қилишда энг самарали ҳисобланади. Масалан, “Фарғона шаҳри” ЎЎБО Стратегиясини тайёрлашда Фарғона шаҳри маъмурияти раҳбари, Фарғона шаҳри раҳбари, иқтисодий ривожланиш бўлими бошлиғи Фарғона шаҳри маъмуриятининг тадбиркорлиги, Фарғона вилояти мулк муносабатлари ва инвестиция сиёсати вазири, Фарғона вилояти иқтисодий ривожланиш ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш вазирининг ўринбосари, Фарғона вилоятидаги тадбиркорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича вакил билан суҳбатлар ўтказилди. Муҳим маҳаллий ҳамжамият вакиллари билан суҳбатлар доирасида Фарғона вилояти Фуқаролик палатаси раиси Касаба уюшмалари федерацияси раиси билан ўзаро мулоқот ташкил этилди. Натижада, суҳбат давомида олинган барча маълумотлар ҳисобот шаклида шаҳар маъмуриятига топширилди, бу шаҳар ҳокимияти вакилларига ўз ҳамкасблари, Фарғона шаҳри жамоатчилик ва бизнес вакиллари билан ўз фаолиятига эксперт баҳосини олиш имконини берди.

г) ИИР нинг асосий йўналишлари контекстида муаммолар ва ривожланиш истиқболларини муҳокама қилиш учун қуйидаги турдаги 5 кишидан 70 кишигача бўлган юзма-юз тадбирлар форматида ташкил этилган мулоқот тадбирлари: 1) макон ва ҳудудий ривожланиш таҳлили бўйича илмий ва эксперт ҳамжамиятлари, қўшни ҳудудларнинг маҳаллий ўзини-ўзи бошқарувлари вакиллари билан ишчи учрашувлар (масалан, “Фарғона шаҳри” да бундай учрашувлар асосий ташкилотлар, вилоят олий ўқув юртлари ва кўплаб корхона ва ташкилотларнинг раҳбарлари ҳамда асосий мансабдор шахслари вакиллари билан ўтказилди); 2) фаол маҳаллий ҳамжамият вакиллари: ёшлар, жамоат ташкилотлари, эксперт ва бизнес ҳамжамиятлари иштирокида давра суҳбатлари (масалан, Фарғона шаҳрида ёшлар, жамоатчилик ва экспертлар давра суҳбатлари ташкил этилди); 3) ЎЎБО ҳудудида жойлашган йирик, ўрта ва кичик бизнес вакиллари билан стратегик бизнес

сессиялари; 4) шаҳарсозликнинг ривожланиши, маҳаллий ўзини-ўзи бошқарув ва иқтисодий ташкил этишни ҳудудий бошқариш соҳасида ташқи экспертлар билан эксперт сўрови[6,7].

Стратегияни ишлаб чиқишнинг учинчи босқичи – стратегик ғоялар синтези ва ЎЎБО ИИРнинг стратегик устувор йўналишлари, мақсадлари, вазифаларини танлаш. Ушбу босқичнинг мақсади диагностик таҳлил натижаларини ва маҳаллий манфаатдор томонлардан олинган маълумотларни тизимлаштириш, шунингдек энг яхши жаҳон тажрибасидан фойдаланган ҳолда федерал, минтақавий ва маҳаллий ўзини-ўзи бошқарув дастурларни тизимли таҳлил қилиш, ЎЎБО корхоналари ва ташкилотларини қайта қуриш бўйича инновацион ғоялар ва лойиҳаларни ўрганиш ва яратишдир. Бунда ғоялар синтези “ақлий ҳужум”, илмий ва амалий эксперимент, таснифлаш ва типология, шунингдек, эксперт баҳолаш усулларида фойдаланган ҳолда амалга оширилади[8].

Xulosa: Стратегик ғоялар синтези асосида ЎЎБО ИИРнинг миссияси, асосий мақсад ва вазифалари, шунингдек, ривожланишнинг стратегик йўналишлари шакллантирилади.

Масалан, “Фарғона шаҳри” ЎЎБО нинг Стратегиясини ишлаб чиқишда миссия баёни шаҳарни узоқ муддатли ривожлантиришнинг асосий йўналишларида ўз аксини топган ва унинг асосини ташкил этган стратегик ғоялар синтези натижаларидан ташқари, миссия фаол жамоатчилик томонидан таклиф этилган шаҳар миссияси баёнотларининг семантик таҳлили натижаларидан олинган таклифларни ўз ичига олади.

ФОЙДАЛАНГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Rasulov O.S. Theoretical basis of organization of management system of socio-economic development of municipal structure// world bulletin of management and law (wbml) available online at: <https://www.scholarexpress.net> volume-17, december 2022 issn: 2749-3601.r. 148-153.
2. Rasulov O.S Munitsipal darajada ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarni boshqarish mexanizmlari transformasiyasi// scientific-technical journal(stj ferpi, farpi itj,ntj ferpi, 2022, t.26.spes.vypusk №14). b.116-122.
3. Rasulov O.S O‘zini-o‘zi boshqarish organlarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini boshqarishni baholash masalalari// Qo‘qon universiteti xabarnomasi ilmiy-elektron jurnali. “Kokand university” – 2023. b.70-73
4. Rasulov O.S. Методика комплексной оценки стратегического управления органами самоуправления на основе принципов общестственности // Copyright (c) 2023 Author (s). This is an open-access article distributed under the terms of Creative Commons Attribution License (CC BY). С.137-140.

5. Ernazarov, G. N. (2022). DUE TO ANTHROPOGENIC CHANGES IN THE ECOLOGICAL CONDITIONS, THE NEGATIVITY THAT OCCURS IN THE AEROBIC CAPACITY OF STUDENTS. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(12), 132-139.

6. Ernazarov, G. N. (2022). PHYSICAL QUALITIES OF STUDENTS LEARN. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(12), 150-159.

7. Ernazarov, G. N. (2023). THE LEVEL OF PREPARATION OF PLAYERS DEPENDS ON MAXIMUM OXYGEN CONSUMPTION. *American Journal of Pedagogical and Educational Research*, 8, 68-75.

8. Ernazarov, G. N. ATTITUDE OF A MODERN STUDENT TO A WALKY LIFESTYLE. *Stress*, 269, 43-74.

